

จดหมายข่าว

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ธันวาคม 2530

มูลนิธิโครงการตำราฯ จัดพิมพ์หนังสือ ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น

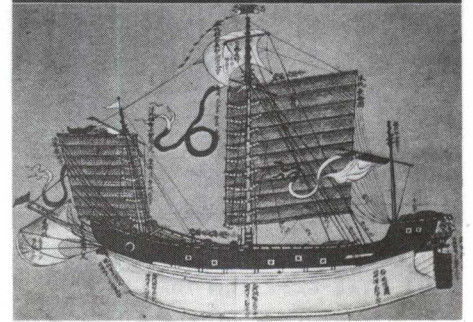
ในวาระที่มีการฉลองครบรอบ 100 ปี แห่งความสัมพันธ์สมัยใหม่ของไทย-ญี่ปุ่น นับแต่ที่ประเทศทั้งสองลงนามใน “ปฏิญญาว่าด้วยทางพระราชไมตรีและการค้าขายระหว่างสยามและญี่ปุ่น” เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2430 ซึ่งตรงกับสมัยการปฏิรูปของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 และการปฏิรูปของจักรพรรดิเมจิ อันเป็นการเริ่มศักราชใหม่ ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่มีรูปแบบความสัมพันธ์เป็นแบบแผนแบบตะวันตก ในวาระเช่นนี้มีการฉลองกันอย่างใหญ่โตทั้งในภาคเอกชนและในระดับรัฐต่อรัฐ

ในโอกาสนี้ในฐานะของผู้ผลิตหนังสือ และถือว่ามิบทบาทเป็นทูตทางวัฒนธรรม ไปด้วยในตัว มูลนิธิเห็นว่าการร่วมฉลองครบรอบ 100 ปีนี้คงไม่มีอะไรดีเท่ากับการฉลองด้วยหนังสือวิชาการที่จะทำให้เราเข้าใจสภาพความสัมพันธ์นี้ และในโอกาสนี้อาจารย์ชิตชิโยเนะโอะ และ อาจารย์โยชิโกะวะ โทชิฮารุ ได้แสดงให้เห็นสาย “ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น 600 ปี” ย้อนกลับไปในอดีตนับแต่สมัยต้นอยุธยา อาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เขียนไว้ในคำนำของหนังสือว่า “...ความสัมพันธ์ทางการค้ากับเกาะริวกิว ไม่เพียงแต่จะทำให้เราเห็นถึงความ “เก่าแก่” แต่ฉายให้เห็นสภาพของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในรูปลักษณะของ “ระบบเอเชีย” ได้เป็นอย่างดี ก่อนที่ชาติตะวันตกที่นำโดยโปรตุเกส และ ฮอลันดา (ตามมาด้วยอังกฤษ และฝรั่งเศส) จะเข้ามาเปลี่ยนสภาพของความสัมพันธ์โดยประเพณีนี้...”

อาจารย์ชิตชิโย กล่าวไว้ในบทส่งท้ายของหนังสือว่า “...การขยายตัวของความสัมพันธ์ทางด้านวัตถุ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะยินดีได้อย่างเปิดเผยเลย ถ้าตราบใดที่ความสัมพันธ์นั้นมิได้มีพื้นฐานอยู่บนความสัมพันธ์ทางจิตใจอันลึกซึ้ง ในระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์นั้น จะคงเป็นความจริงอยู่ตลอดไป ไม่มีผู้ใดจะสามารถลบล้างออกไปได้ สิ่งสำคัญก็คือ เมื่อใดก็ตามที่รู้สึกขมขื่นกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง ก็ขอให้หวนระลึกถึงประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความสุขสดชื่น แล้วพยายามสร้างความสัมพันธ์ในทางที่จะเกิดผลดีแก่ประเทศทั้งสองให้จงได้ และสำหรับบุคคลต่าง ๆ ที่มีความพยายามอย่างยิ่งยวดในการนี้ ถ้าหนังสือเล่มนี้อาจจะมีประโยชน์บ้าง ผู้เขียนจะดีใจอย่างหาที่สุดมิได้”

ความสัมพันธ์
ไทย - ญี่ปุ่น ๖๐๐ ปี

ข่าวโครงการหนังสือชุด

ตามที่ได้เคยรายงานข่าว หนังสือชุดของมูลนิธิฯ ในฉบับก่อนนั้น บัดนี้ ทางมูลนิธิฯ ได้รับความร่วมมือจากอาจารย์หลายท่านร่วมงานกับมูลนิธิฯ รับเป็นประธานคณะบรรณาธิการ คือ

อาจารย์มารค ตามไท ประธานคณะบรรณาธิการ ชุดนักคิดต่างประเทศ

อาจารย์ชนศ อภรณ์สุวรรณ ประธานคณะบรรณาธิการ ชุดผู้นำต่างประเทศ

อาจารย์ยศ สันตสมบัติ ประธานคณะบรรณาธิการ ชุดผู้นำไทย

อาจารย์วิทยา สุจริตชนารักษ์ ประธานคณะบรรณาธิการ ชุดเพื่อนบ้านไทย

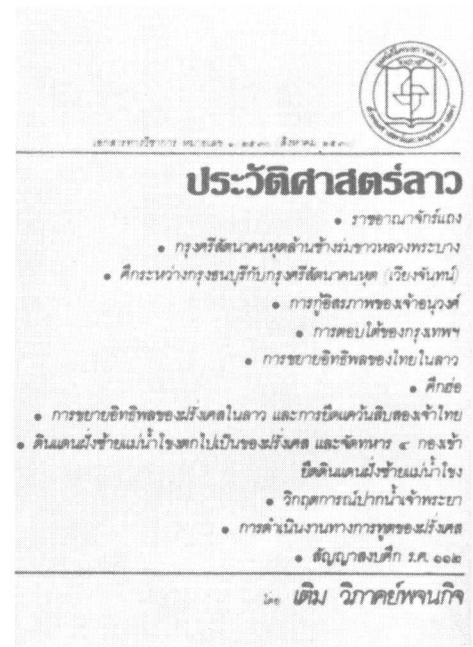
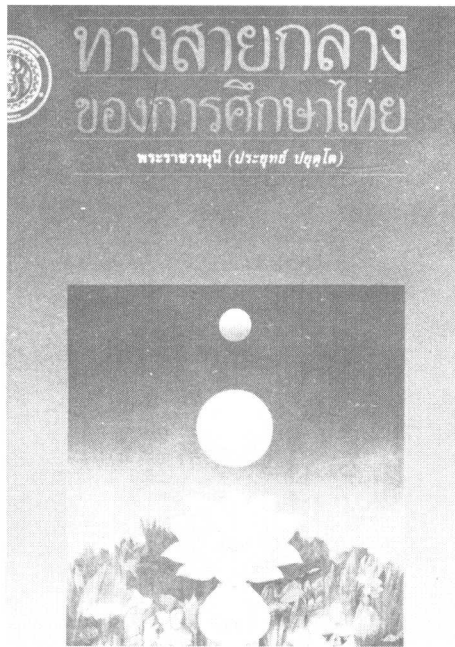
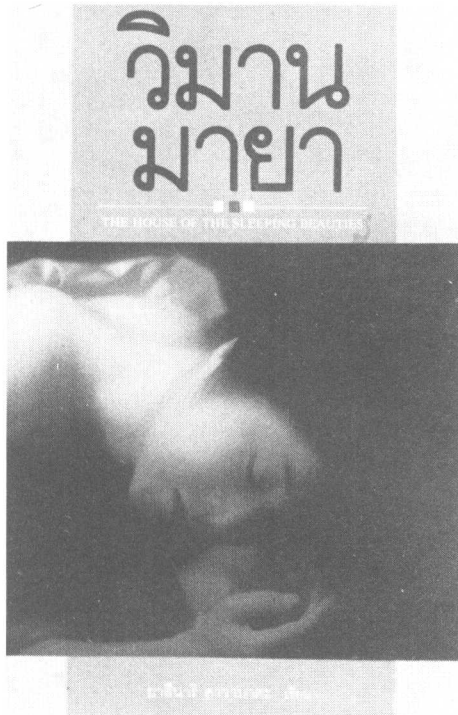
อาจารย์พรณงาม เเงาธรรมสาร ประธานคณะบรรณาธิการ ชุดประวัติศาสตร์ไทย

อาจารย์รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ ประธานคณะบรรณาธิการ ชุดเศรษฐกิจการเมืองไทย

และ คุณสุชาติ สวัสดิ์ศรี ประธานคณะบรรณาธิการ ชุดวรรณกรรมไทย

ดังนั้น ถ้าท่านผู้ใดสนใจที่จะเสนอข้อเขียนที่เข้าข่ายของหนังสือชุดใด ก็ติดต่อกับผู้รับผิดชอบหนังสือแต่ละชุดได้

บอกกล่าว : ข่าวสังคมวิชาการ

● จดหมายข่าวฉบับนี้เป็นฉบับที่ 3 จะเห็นว่ารูปเล่มต่างจากสองฉบับแรก ทั้งนี้ก็เพราะเราได้รับความเอื้อเฟื้อในการจัดพิมพ์จากสำนักพิมพ์เก่าแก่ที่จัดได้ว่าเป็นสำนักพิมพ์หนึ่งที่พิมพ์หนังสือได้ดีที่สุดในประเทศไทยก็คือ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช มูลนิธิโครงการตำราฯ ขอขอบพระคุณคุณบุญพริ้ง ต.สุวรรณ เจ้าของ คุณสงวน ลิ่มมงคล และคุณอนุช อภาภิรมย์ มา ณ ที่นี้ด้วย

● เนื่องจากเราเพิ่มปริมาณการพิมพ์จดหมายข่าวอีกเท่าตัว ดังนั้นจะมีผู้รับส่วนหนึ่งเพิ่งจะได้รับจดหมายข่าวฉบับนี้เป็นฉบับแรก จึงขอชี้แจงถึงเหตุผลในการจัดทำจดหมายข่าวอีกครั้ง คือเราเห็นว่าสังคมวิชาการปัจจุบันมิได้อยู่ในวงแคบ ๆ ดังแต่ก่อน อีกทั้งมูลนิธิฯ กำลังปรับแผนนโยบายการทำงานของมูลนิธิฯ จึงได้จัดทำจดหมายข่าวขึ้นเพื่อเป็นสื่อข่าวสารของมูลนิธิฯ กับผู้สนใจกิจกรรมของมูลนิธิฯ ตลอดจนบันทึกความเคลื่อนไหวทางวิชาการหรือข้อคิดเห็น ข้อวิพากษ์วิจารณ์สิ่งรอบตัวที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ให้กับผู้ที่อยู่ต่างจังหวัดได้รับทราบ หรือในทางกลับกัน ถ้าต่างจังหวัดมีความเคลื่อนไหวอะไรที่น่าสนใจทางเราก็นำมาตีพิมพ์เผยแพร่ให้ที่อื่น ๆ ได้

รับรู้ด้วยเช่นกัน

● ในทศวรรษที่กำลังจะผ่านไปและคงต่อไปถึงทศวรรษหน้าลมตะวันตกออกมีความแรงเหนือกว่าลมตะวันตกมากขึ้นและมากขึ้น ด้วยอำนาจเงินที่หลั่งไหลเข้ามาให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ของมหาเศรษฐีใหม่อย่างญี่ปุ่น จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมกิจกรรมเกี่ยวกับไทย-ญี่ปุ่นจึงคึกคักเป็นพิเศษ แม้ว่าโดยลึก ๆ คนไทยไม่น้อยอาจจะรู้สึกไม่ไว้วางใจจนถึงอาจจะไม่ค่อยชอบญี่ปุ่นเท่าใดนัก ซึ่งอาจจะเป็นผลมาแต่บทเรียนในประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา และบทเรียนจากประวัติศาสตร์ยุคโลกสมัยสงครามโลกครั้งที่สองในเหตุการณ์ญี่ปุ่นบุกจากการต่อต้านภัยเหลือองในปี 2515 จนถึงปัจจุบัน ทั้งรัฐบาลและภาคเอกชนญี่ปุ่นได้ปรับท่าทีการผูกมิตร ให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งก็ได้ผลไม่น้อยมาบัดนี้เราซึ้งจะรู้จักอาหารญี่ปุ่น รู้สึกเอร็ดอร่อยกับรสปะแล่ม ๆ ของปลาดิบเข้าใจ mentality ของคนญี่ปุ่นมากขึ้น แต่เราจะได้ประโยชน์จากความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใดก็คงอยู่ที่ตัวเราเองทั้งภาครัฐบาลและเอกชน

● จับตา...จับตา...โครงการฟีดิบกินชีพ... เชื่อนน้ำใจ อันที่จริงไม่จำเป็นต้องมาตกเหตุผล

ความเหมาะสมกันอีก เรื่องควรจะจบไปนานแล้วแต่ก็ไม่ยักจะจบ มีเกร็ดเกี่ยวกับความหมายของคำว่าพัฒนาที่อยากเล่าคือตามปกติพัฒนาแปลว่า เจริญ งอกงาม หรือทำให้เพิ่มพูนขยายตัว แต่ในภาษาบาลีบางทีมันแปลว่าตัดหรือบางทีก็แปลว่า รก เพราะฉะนั้นในการพัฒนาเราอย่าไปนึกแต่เพียงว่าทำให้เจริญงอกงามอย่างเดียว บางทีมันก็ทำให้รก เพราะฉะนั้นก็ต้องระวังเหมือนกันว่า การพัฒนามันทำให้รกบ้างหรือเปล่า ถ้าทำให้รกก็ต้องมาใช้คำว่าพัฒนาในความหมายที่ว่าตัดทิ้งไปเสียบ้าง เกร็ดข้างต้นมาจากหนังสือเรื่อง ทางสายกลางของการศึกษาไทย ของ พระราชวรมุนี เป็นหนังสืออีกเล่มที่ขอแนะนำให้มีไว้เป็นสมบัติหนังสือจัดพิมพ์โดยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ราคาเล่มละ 65 บาท

● สิทธิ ในชีวิต และทรัพย์สิน เป็นสิทธิดั้งเดิม และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ก่อนที่จะมีรัฐและกฎหมาย...แต่เมื่อเดือนกันยายนที่ผ่านมามีข่าวเล็ก ๆ ที่ดูจะไม่ได้ได้รับความสนใจเท่าใดนัก มีเพียงหนังสือพิมพ์สยามรัฐที่ลงข่าวอย่างต่อเนื่อง เป็นข่าวเรื่องกองกำลัง อ.ส. ภายใต้คำสั่งของผู้ว่าฯ เชียงราย ดำเนินการผลักดันชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงใน 5

ชุดศึกษาวิจัย
พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

สิ่งจังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน

เงื่อนไขทางการเมืองที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สุวิมล อิศรางกูร
อนันต์

อิสลามกับความรุนแรง : การศึกษาเฉพาะกรณีเหตุการณ์รุนแรง
ในจังหวัดภาคใต้ประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๕ - พ.ศ. ๒๕๒๕

จัดพิมพ์โดย สถาบัน

หมู่บ้านกว่าพันคนออกจากเขตไทยด้วยวิธีรุนแรง มีการเผาบ้าน ปล้นของมีค่า ยึดเงินสด สัตว์ เลี้ยง ทำร้ายร่างกาย ปฏิบัติการดังกล่าวคงจะมีต่อไปอีก เพราะเป็นนโยบายของรัฐ ซึ่งมีเป้าหมายที่จะผลักดันชาวเขา 3 พันคนออกจากพื้นที่ 13 หมู่บ้าน และถ้าไม่มีหน่วยงานเอกชนใดคอยสอดส่องเรื่องนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็คงจะไม่ยอมรับว่าได้กระทำการที่รุนแรง และก็จะปฏิบัติด้วยความรุนแรงต่อไป ...น่าเศร้าใจกับชะตากรรมของเพื่อนมนุษย์

● ภูเขาเป็นบ้านของกลุ่มชนที่เราเรียกว่า “ชาวเขา” เคลื่อนที่ โยกย้าย อย่างอิสระตามเทือกเขาตอนเหนือมาช้านาน ก่อนที่จะมีเส้นแบ่งพรมแดนประเทศที่ชัดเจนของรัฐสมัยใหม่ Benedict R. Anderson นักวิชาการตะวันตกที่สนใจเรื่องไทย กล่าวว่า “แม้ว่าสยามจะประกอบด้วยกลุ่มคนซึ่งมิใช่คนไทย จำนวนไม่น้อย เช่น ชาวมลายู ชาวกะเหรี่ยง “ชาวเขา” ชาวเวียตนาม ชาวเขมร ชาวจีน และอื่น ๆ แต่ก็ไม่สู้มีงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองและประสบการณ์ของกลุ่มชนเหล่านี้ในระดับลึกซึ้งแต่อย่างใด ... ข้อสงสัยของข้าพเจ้าคือ การเพิกเฉยในเชิงเปรียบเทียบ เช่นนี้ สะท้อนทัศนคติที่ยอมรับกันว่า สยามคือ “แผ่นดิน-ไทย” ที่เป็นการสืบเนื่องโดยตรงของอาณาจักรไทยโบราณ ทัศนคติเช่นนี้สะท้อนท่าทีของชนชั้นนำในกรุงเทพฯ ซึ่งมีส่วนอย่างมากต่อความล้มเหลวในการเผชิญกับปัญหา

“ชนกลุ่มน้อย” (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ชนกลุ่มน้อยพื้นเมืองเดิม”) หรือกระทั่งจะเข้าใจปัญหาของกลุ่มเหล่านี้อย่างแท้จริง”

● ข้อคิดเห็นของ Anderson ข้างต้น อยู่ในบทความเรื่อง “*Studies of the Thai State : The State of Thai Studies*” ในหนังสือที่ Eliezer B. Ayal เป็นบรรณาธิการชื่อ **The Study of Thailand** ซึ่ง ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ นำมาอ้างในหนังสือชุดศึกษาวิจัยพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย เรื่อง **สิ่งจังหวัดภาคใต้กับปัญหาสิทธิมนุษยชน** จัดพิมพ์โดย สถาบันไทยคดีศึกษา ม.ธ. และมูลนิธิโครงการตำราฯ ราคา 40 บาท สั่งซื้อได้ที่มูลนิธิฯเช่นกัน ไม่คิดค่าส่งค่ะ

● ในวงการศึกษาย่านเราตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่ากรณีที่นักวิชาการบ้านเราสามารถศึกษา วิจัย สร้างผลงานทางวิชาการได้มากมายในปัจจุบันต่างจากเมื่อ 20 ปีก่อนที่มีแต่ผลงานของนักวิชาการต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ก็เพราะมีปัจจัยด้านเงินทุนจากต่างประเทศเป็นน้ำมันหล่อลื่นที่สำคัญ จากตะวันตก ย้ายมาตะวันออก แล้วทำไมเราจึงไม่หันหันเหินมองประเทศร่ำรวยอย่างรัสเซียบ้างล่ะ อาจารย์ที่ไปเยือนรัสเซียในนามของสภาอาจารย์เมื่อเร็ว ๆ นี้ บอกว่าทำไมเราจึงเพิกเฉยกับประเทศใหญ่อย่างรัสเซียอยู่ได้ รัสเซียมีทุนการศึกษาที่สามารถเสนอให้เราไม่น้อย แต่ก็มีมติดขัดที่รัฐบาล ในแง่การศึกษา รัสเซียมีความน่าสนใจอย่างยิ่งมีหนังสือดี ๆ ทั้งทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และสังคม-ศาสตร์ มากมาย ร้านหนังสือใหญ่ขนาดสถานีรถไฟหัวลำโพง ราคาหนังสือก็ถูกมาก หนังสือปกแข็งกระดาษปอนด์ราคาเพียง 40-50 บาท ก็ได้แต่หวังว่าการไปเยือนรัสเซีย ของ ผบ.ทบ. และนายกรัฐมนตรี ในปีหน้าจะทำให้นโยบายต่างประเทศของเราเอื้อต่อประโยชน์ของประเทศมากขึ้น

● จดหมายข่าวฉบับนี้ มีคอลัมน์ บทความปริทัศน์มาแทนคอลัมน์เพียงความเคลื่อนไหว ทั้งนี้ด้วยเหตุความจำกัดของหน้ากระดาษจึงจำเป็นต้องลงแต่เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง บางฉบับจะมี “บทความปริทัศน์” บางฉบับก็จะเป็น “เพียงความเคลื่อนไหว”

ในคอลัมน์บทความปริทัศน์เราจะติดตามนำบทความทางวิชาการที่น่าสนใจมาลง ซึ่งเราหวังว่าจะเป็นประโยชน์กับผู้ที่อยู่ต่างจังหวัดอยู่บ้าง เพราะต่างจังหวัดอาจจะหาหนังสืออ่านได้ยากกว่ากรุงเทพฯ ในบทความปริทัศน์ฉบับนี้ประเดิมด้วยบทความแปลเรื่องของชาวเขา และปัจเจกชนกับสังคมในไทยและชาว

● และในท้ายที่สุดขอประชาสัมพันธ์อีกครั้งว่าหนังสือดีของมูลนิธิฯในรอบปีนี้มีหลายเรื่อง สามารถหาซื้อไว้เป็นสมบัติได้ ถ้าหาซื้อจากตามร้านหนังสือไม่ได้ก็สามารถสั่งซื้อโดยตรงได้จากสำนักพิมพ์ หรือ จากมูลนิธิฯ...พบกันใหม่ฉบับหน้าเดือนมีนาคม

1. **สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์** ราคา 200 บาท (แปลจาก G. William Skinner, **Chinese Society in Thailand**)
2. **สังคมชนบทและภาคเศรษฐกิจข้าวของไทย พ.ศ. 2423-2473** ราคา 89 บาท (แปลจาก David Bruce Johnston, **Rural Society and the Rice Economy**)
3. **นครวัด** ราคา 36 บาท (แปลจาก George Coedes, **Angkor : An Introduction**)
4. **เสน่ห์ จามริก : รัฐศาสตร์กับการเมืองไทย** ราคา 100 บาท
5. **การอุดมศึกษาญี่ปุ่น : ความรุ่งเรืองและความล้มเหลว** ราคา 120 บาท (แปลจาก นางาอิ มิชิโอะ, **Higher Education in Japan**)
6. **การเกษตรญี่ปุ่น** (แปลจากฉบับภาษาญี่ปุ่น) ราคา 150 บาท
7. **วิมานมายา** ราคา 32 บาท (แปลจาก คาวาบาตะ ยาสุนาริ, **House of the Sleeping Beauties**)
8. **ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทยญี่ปุ่น 800 ปี** ราคา 100 บาท
9. **ประวัติศาสตร์อีสาน และเอกสารเรื่องประวัติศาสตร์ลาว** แต่งโดย เดิม วิภาคย์พจนกิจ ราคา 160 บาท และ 60 บาท

"สวัสดีครับ"

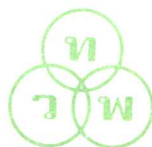

คุณเป็นคนหนึ่งใช่ไหม--
ที่ต้องการเป็นนักธุรกิจผู้มาดมัน
เป็นผู้บริหารที่เข้าใจหลักการทำงานโดยด่องแท้
และมีชีวิตที่ดี ๆ ตามวิถีทางนี้
ฉะนั้นคุณควรเริ่มต้น "การวางแผน" ไว้เสียแต่บัดนี้

■ ด้วยกลุ่มหนังสือแนวธุรกิจ การเงิน และการตลาด ■

การวางแผน การเงินธุรกิจ องค์การและการบริหาร การวิเคราะห์งบการเงิน
พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด การตลาดสำหรับนักบริหาร พฤติกรรมบุคคลในองค์การ กลยุทธ์ และ นโยบายธุรกิจ

เขียนโดย ธงชัย สันติวงษ์

ไทยวัฒนาพานิช ผลิตหนังสือคุณภาพ

บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด

599 ถนนไมตรีจิต กรุงเทพฯ 10100 โทรศัพท์ 2210111-5

แนะนำหนังสือ

ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น 600 ปี

อิชิอิ โยเนะโอะ และ โยชิกาวะ โทชิฮารุ ผู้แต่ง

พลับพลึง กงชนะ

มารศรี มียาโมโต ผู้แปล

อาทร พึ่งธรรมสาร

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

สายชล วรรณรัตน์ บรรณาธิการ

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2530

233 หน้า ราคา 100 บาท

ปีนี้เป็นปีครบรอบร้อยปีแห่งความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น เป็นการฉลองครบรอบหนึ่งร้อยปีที่มีการลงนาม “หนังสือปฏิญญาว่าด้วยทางพระราชไมตรีและการค้าขายระหว่างประเทศสยามกับประเทศญี่ปุ่น” ในวันที่ 26 กันยายน ค.ศ. 1887 นับแต่นั้นมาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อเนื่องกันมาถึงปีนี้ก็ครบร้อยปีพอดี ในปีนี้มีการฉลองกันใหญ่โตทั้งที่ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น

เนื่องในโอกาสความสัมพันธ์หนึ่งร้อยปีนี้ได้มีหนังสือเกี่ยวกับไทย-ญี่ปุ่นตีพิมพ์ออกมาหลายเล่ม และมีอยู่เล่มหนึ่งชื่อว่า “ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น 600 ปี” เป็นหนังสือเปิดหน้ายกหนา 200 กว่าหน้าพิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์อย่างดีพร้อมรูปต่าง ๆ ที่หาดูได้ยากกว่าร้อยรูป รูปเล่มคลาสสิกมาก แต่หนังสือเล่มนี้ทำให้เกิดความไขว่ไขว่ไม่น้อย บางคนอาจคิดว่าพิมพ์ผิดหรือเปล่า ต้องเป็น 100 ปี ไม่ใช่ 600 ปี

อย่างไรก็ดีถ้าหากได้พลิกดูคร่าว ๆ หรือเพียงเปิดดู “ลำดับเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น” ที่อยู่หน้า 221 ถึง 230 ก็จะพบว่าไทยกับญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์กันยาวนานถึง 600 ปีจริง แต่ว่า 500 ปีแรกนั้นเป็นความสัมพันธ์ทางการค้าขายมากกว่าความสัมพันธ์ทางการทูต ที่มีการส่งทูตไปประจำยังอีกประเทศหนึ่ง มีก็เป็นการส่งคณะทูตไปเจรจาเป็นครั้ง ๆ ไป ส่วนใหญ่จะเจรจาระหว่างการค้าขาย การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมดูจะเป็นผลพลอยได้มากกว่า

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 2 หมวดใหญ่ ๆ หมวดแรกมี 3 บท แต่ละบทยังแบ่งออกเป็นตอน ๆ รวมแล้วมี 10 ตอน ครอบคลุม

เรื่องราวกว้างเกี่ยวกับความสัมพันธ์โดยเฉพาะทางการค้าขาย และการเจรจาการค้าขาย รวมทั้งสินค้าที่ซื้อขายกันระหว่างสองประเทศตั้งแต่ 600 ปีก่อนจนถึงต้นรัชสมัยเมจิโดยอาศัยข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ที่ในริวกิว (โอกินาวา) ข้อมูลที่เป็นภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น และข้อมูลของฝ่ายเกาหลี รวมทั้งหลักฐานแวดล้อมอื่น ๆ ในหมวดนี้ไม่ค่อยได้ใช้ข้อมูลฝ่ายไทยมากนัก อาจเป็นเพราะฝ่ายไทยไม่ค่อยมีการบันทึกหลักฐานเอาไว้ หรืออาจจะมีแต่ได้สูญหายหรือถูกเผาทำลายไปสมัยกรุงศรีอยุธยาแตก แต่ผู้เขียนก็ได้ใช้ข้อมูลใน “กฎหมายตราสามดวง” เพื่อวินิจฉัยบทบาทของยามาดานางามาซะ ในหมวดนี้ผู้เขียนได้เล่าถึงความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยในสมัยอยุธยา กับริวกิว ซึ่งริวกิวสามารถอาศัยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยในการซื้อขายสินค้าต่าง ๆ กับประเทศแถบเอเชียจนมีบทบาทคล้ายพ่อค้าคนกลางที่สำคัญในสมัยนั้น สินค้าจากไทยถูกถลำเตียงไปที่ริวกิว จากนั้นก็ส่งไปขายยังญี่ปุ่นและเกาหลีอีกทอดหนึ่ง เรือสินค้าที่ได้ส่งสินค้าพื้นเมืองไปขายที่ริวกิวนั้น ต่อมาก็ได้ส่งไปขายถึงนางาซากิ และซื้อสินค้าจากที่นั่นกลับมาขายที่ไทยด้วย ในหมวดนี้ได้มีการวิเคราะห์ให้เห็นบทบาทของชาวจีนอพยพ

ที่มีต่อโครงสร้างการค้าระหว่างไทยกับริวกิวและญี่ปุ่น ระบบการค้าขายกับต่างประเทศของไทยยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างพ่อค้า การค้าโดยสำเภาจีนกับการปกครองส่วนกลางของอยุธยาด้วย

ในหมวดนี้ซึ่งเป็นหมวดที่เล่าถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตรงกับสมัยอยุธยาได้สะท้อนให้เห็นถึงความรุ่งเรือง ความสงบสุข และความวุ่นวายของสมัยอยุธยา ขณะอ่านนั้นคล้ายกับหลับตา ก็สามารถเห็นภาพของอยุธยาครั้งยังไม่ถูกทำลาย บุคคลในประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่นโดดเด่นโดดเด่นอยู่เบื้องหน้า อ่านแล้วรู้สึกรักอยุธยามากขึ้น ขณะเดียวกันก็อดสลดใจกับชะตากรรมของกรุงศรีอยุธยาไม่ได้

ในหมวดนี้ ผู้เขียนได้ใช้หน้ากระดาษก่อนข้างเยอะเพื่อวิเคราะห์สถานภาพของยามาดานางามาซะ ท่ามกลางเหตุการณ์ประวัติศาสตร์สมัยนั้นในเชิงวิชาการ อ่านแล้วได้คิดและข้อคิดมากมาย

ในหมวดแรกนั้นนอกจากเต็มไปด้วยเนื้อหาสาระที่น่าสนใจแล้วยังมีรูปภาพที่หาดูได้ยากอีกมากมาย เช่น ภาพเขียนเรือสินค้าไทยที่แล่นไปมาระหว่างอยุธยากับริวกิวหรือกับญี่ปุ่น (หน้า 70) ใบนำร่องประทับตราแดงที่ทางการญี่ปุ่นออกให้แก่เรือสินค้าญี่ปุ่นที่ประสงค์จะมาค้าขายยังอยุธยา (หน้า 37) เรื่องราวต่าง ๆ ของไทยที่บันทึกไว้เป็นภาษาคังบุง

(ภาษาจีนคลาสสิก) ที่เป็นภาษาสากลในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียอาคเนย์ เป็นต้น จนอาจกล่าวได้ว่าแคลิกรูปรู้ก็ได้ความรู้แล้ว ส่วนหมวดที่สองนั้นมี 4 บทใหญ่ แต่ละบทแบ่งย่อยเป็นตอนรวม 18 ตอน เป็นการกล่าวถึงความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในรัชสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868-1912) คือตรงกับสมัยพระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5 ของไทยเราเรื่อยมาจนถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

ในหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น ตั้งแต่ปลายรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง จนถึงรัชกาลที่ 4 ของไทยเราก่อนข้างรวบรัด ทั้งนี้อาจเพราะสืบเนื่องมาจากการปิดประเทศของญี่ปุ่น มีการกวดขันการเข้า

ออกประเทศ สินค้าไทยจะส่งไปขายที่ญี่ปุ่น ต้องอาศัยเรือของฮอลันดาและสำเภวจีนซึ่งเป็นสองประเทศที่ทางการญี่ปุ่นอนุญาตให้ไปค้าขายในญี่ปุ่นได้โดยเทียบท่าที่นางซากิ และฝ่ายไทยเองก็มีเรื่องวุ่น ๆ ภายในประเทศ การไปมาหาสู่กันก็น้อยลง หลักฐานและข้อมูลต่าง ๆ ก็น้อยลงโดยปริยาย แต่ผู้เขียนก็มีได้กระโดดข้ามไปเฉย ๆ จนทำให้ขาดความต่อเนื่อง ตอนสุดท้ายของหมวดแรก “สู่สมัยใหม่” นั้นช่วยให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงระหว่างสมัยเก่ากับใหม่ให้ต่อเนื่องกัน และหมวดที่สองนี้ก็เป็นหมวดที่ว่าด้วยความสัมพันธ์แบบสมัยใหม่ของทั้งสองประเทศที่ทั้งไทยและญี่ปุ่นมิได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวเช่นสมัยก่อนอีกต่อไป

ด้วยผลกระทบของอารยธรรมตะวันตกที่มาพร้อมกับการล่าอาณานิคม ทั้งไทยและญี่ปุ่นต่างก็เร่งรีบพัฒนาตัวเองเพื่อเทียบเคียงไหล่มหาอำนาจตะวันตก และเพื่อให้รอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคม ด้วยเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์เช่นนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นจึงผิดจากเดิม กล่าวคือ เปลี่ยนจากความสัมพันธ์ทางการค้าเสียส่วนใหญ่ มาเป็นความสัมพันธ์ทางการทูตที่มีการส่งทูตไปประจำ

ยังอีกประเทศหนึ่งเพื่อติดต่อซื้อขายกิจการ ความสัมพันธ์กัน 100 ปีนั้น ก็เริ่มจากหมวดที่สองนี้คือเริ่มตั้งแต่มีความสัมพันธ์ทางการทูต ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นใน 100 ปีที่ผ่านมาเป็นความสัมพันธ์ทางการค้าขายทางการเมืองการปกครอง การทหาร วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ มีชาวญี่ปุ่นมาเปิดร้านค้าในไทย ตลอดจนมีนโยบายอพยพผู้คนมาตั้งหลักแหล่งในไทยด้วย นอกจากนั้นก็มีความร่วมมือทางด้านเทคโนโลยี เช่น ญี่ปุ่นได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงไหม และความร่วมมือทางด้านวิชาการ โดยส่งผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำเรื่องกฎหมายและการศึกษา เป็นต้น ยิ่งระยะหลัง ๆ ยังมีการส่งคนไปศึกษาเล่าเรียนวิทยาการของประเทศหนึ่ง ความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นหรือทูตอีกนัยหนึ่งอิทธิพลของญี่ปุ่นที่มีต่อไทยนั้นมีมากมายพอสมควรทีเดียว

ในหมวดที่สองนี้ ผู้แต่งได้เล่าถึงภูมิหลังของนักวิชาการบางท่านที่ทางการญี่ปุ่นส่งมาให้คำแนะนำหรือมาประจำที่ประเทศไทย เช่น อินางากิ มันจิโร ซึ่งเป็นอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยคนแรกนั้น เป็นทั้งนักคิดและนักทฤษฎีการเมืองต่างประเทศอีกด้วย เกือบจะพูดได้ว่าความคิดอ่านของเขามีอิทธิพลต่อวิเทโศบายของญี่ปุ่นที่มีต่อแถบเอเชียอาคเนย์ตลอดจนมีผลต่อความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น ในช่วงหลายสิบปีหลังจากเขาได้ตั้งแ่กรรมไปแล้วด้วยซ้ำ บุคคลที่มีบทบาทต่อความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น ใน 100 ปีที่ผ่านมา ผู้แต่งได้พรรณนาไว้อย่างมีชีวิตชีวาคล้ายดังพวกเขาได้มาโลดแล่นต่อหน้าเรา เช่นเดียวกับในหมวดที่หนึ่ง

ความสัมพันธ์ในช่วงหลังนี้มีความสลับ

ซับซ้อนกว่าช่วงแรก ในหมวดที่สองนี้ให้ ทั้งความรู้ ความบันเทิง ตื่นเต้น และข้อคิด อีกมากมาย อย่างน้อยก็ช่วยให้เห็นภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง และช่วยให้เราทราบสถานภาพแห่งความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองเมื่ออยู่ในพื้นที่เฟื่องของประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์จากอดีตเมื่อ 600 ปีก่อนจนถึงปัจจุบันได้ดีขึ้น

หนังสือเรื่อง “ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น 600 ปี” เล่มนี้เมื่ออ่านแล้วจะรู้สึกว้ากคล้ายกับขาดช่วงปลายสมัยอยุธยาจนถึงรัชกาลที่ 3 ที่ 4 แห่งรัตนโกสินทร์ซึ่งนั่นก็เป็นเพราะการค้าขายระหว่างสองประเทศไม่ค่อยคึกคักหรือไม่มีอะไรแปลกใหม่ เรื่องราวที่น่าเขียนก็พลอยน้อยลงไปเป็นธรรมดา และอีกช่วงหนึ่งคือช่วง 30-40 ปีที่ผ่านมาที่ไม่สู้ละเอียด เหตุผลก็ปรากฏในบทส่งท้ายของผู้เขียนแล้ว

ในบทนำผู้แต่งได้กล่าวถึงแรงจูงใจที่ทำให้เขาทั้งสองพยายามหาหลักฐานต่าง ๆ ที่ยังไม่มีใครใช้มาก่อนเพื่อเขียนหนังสือเล่มนี้ อันที่จริง “บทนำ” นี้แม้จะมีไม่กี่หน้า แต่มองในแง่เนื้อหาใจความแล้วถือเป็นบทความที่ดีแฝงไว้ด้วยข้อคิดนานัปการบทความหนึ่ง

“ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น 600 ปี” ที่ข้าพเจ้าแนะนำมายืดขาวนี้เป็นหนังสือที่แต่งร่วมกันระหว่าง ศาสตราจารย์อิชิอิ โยเนะโอะ ผู้อำนวยการศูนย์เอเชียอาคเนย์ศึกษาในมหาวิทยาลัยเกียวโต และศาสตราจารย์โยชิโกวะ โทชิซารุ หัวหน้าสาขาวิชาภาษาไทยต่างประเทศศึกษา โอซากา อาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ได้แนะนำทั้งสองท่านไว้ในคำนำแล้วจะไม่ขอแนะนำซ้ำอีก แต่ที่ยืนยันได้แน่ ๆ คือ ผู้แต่งทั้งสองท่านเป็นผู้ใหญ่ของวงการไทยศึกษาในญี่ปุ่น อาจารย์อิชิอิ เขียนบทนำ สามบทแรกและบทส่งท้ายที่เหลือนั้นเขียนโดยอาจารย์โยชิโกวะ

ความจริงผู้อ่านหากมีโอกาสได้พลิกดูคำนำของอาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บทนำ และบทส่งท้ายของศาสตราจารย์อิชิอิ ก็แทบไม่มีความจำเป็นต้องอ่านบทความของข้าพเจ้านี้อีก แต่ข้าพเจ้ามีโอกาสได้อ่านต้นฉบับในส่วนของศาสตราจารย์อิชิอิ ก่อนที่จะพิมพ์เป็นฉบับภาษาญี่ปุ่นและแปลเป็นภาษาไทย

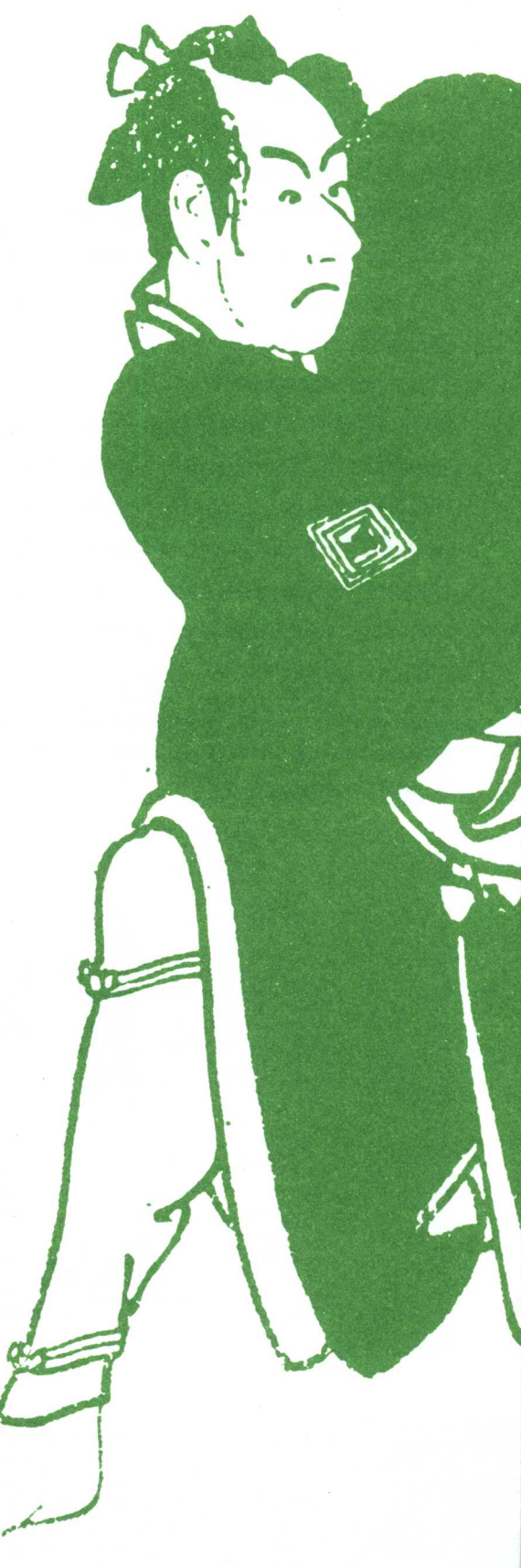
และได้มีโอกาสอ่านทั้งที่เป็นภาษาญี่ปุ่นและภาษาไทยทั้งหมดเมื่อออกมาเป็นรูปเล่มแล้วอย่างละเอียด ความรู้สึกที่ได้รับหลังจากอ่านหนังสือเล่มนี้คือทั้งในความรู้และความขยันขันแข็งของนักวิชาการญี่ปุ่นที่อุทิศสำคัญหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ มาสรรค์สร้างประวัติความสัมพันธ์ทั้งสองประเทศที่เคยมีต่อกันออกมาเป็นหนังสือประวัติศาสตร์ที่ชวนอ่านอย่างยิ่ง หากผู้ใดอ่านแล้วเกิดวิริยะอุตสาหะที่จะไปค้นคว้าเพิ่มเติมและเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าออกมาสู่วงการก็ยิ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อวงวิชาการ

ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น 600 ปี ฉบับภาษาญี่ปุ่นนั้นจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์โคดงชะ

ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ที่มีชื่อเสียงของญี่ปุ่น ส่วนฉบับภาษาไทยนั้นจัดพิมพ์โดยมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ทั้งฉบับภาษาญี่ปุ่นและภาษาไทยจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น 100 ปี ในปี พ.ศ. 2530 นี้ ฉบับแปลได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้แต่งซึ่งมีความรู้ภาษาไทยอย่างดี อีกทั้งบรรณาธิการทั้งสองท่านก็เป็นผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ไทย จึงเป็นหลักประกันในคุณภาพของหนังสือได้เป็นอย่างดี

อาทร พุ่งธรรมสาร
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2 พฤศจิกายน 2530

แนะนำหนังสือ

สังคมชนบท และ ภาคเศรษฐกิจข้าวไทย พ.ศ. 2423 - 2473

เดวิด บรูซ จอห์นสัน	แต่ง	
พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม		
ชัญญะ วงษ์วิภาค	แปล	
ญาดา ประภาพันท์		
พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม	บรรณาธิการ	

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ร่วมกับสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2530.251 หน้า ราคา 89 บาท

สังคมชนบทและภาคเศรษฐกิจข้าวไทย นี้ ถือได้ว่าเป็นคัมภีร์เล่มหนึ่งสำหรับนักเรียนและนักวิชาการในแวดวงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย เช่นเดียวกับ **Economic Change in Thailand 1850-1970*** ของ James C. Ingram หรือ **Chinese Society in Thailand**** ของ Wiliam Skinner หรือ **Thailand : The New Siam** ของ Virginia Thompson ที่สามารถกล่าวเช่นนี้ได้ก็เนื่องมาจากได้มีการนำเอาประเด็นต่าง ๆ ในหนังสือดังกล่าวไปศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้งจนสามารถผลิตผลงานทางวิชาการหลายชิ้นไม่ว่าจะเป็นตำรางานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ และเป็นที่น่ายินดีว่าสมมติฐานต่าง ๆ ที่จอห์นสันได้เสนอไว้ในหนังสือของเขายังเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นสมมติฐานในเรื่องบทบาทของรัฐบาลในการพัฒนาการเกษตร ผลกระทบของการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจข้าวต่อสังคมในชนบท ตลอดจนการแบ่งแยกอาชีพตามเชื้อชาติ เป็นต้น

- * มูลนิธิโครงการตำราฯ กำลังดำเนินการจัดพิมพ์ - ผู้จัดทำ
- ** มูลนิธิโครงการตำราฯ จัดพิมพ์เสร็จแล้วโดยมีชื่อในภาษาไทยว่า **สังคมจีนในประเทศไทย** - ผู้จัดทำ

สังคมชนบท และภาคเศรษฐกิจข้าวของไทย แบ่งออกเป็น 9 บท บทที่ 1 และ 2 เป็นการอธิบายถึงการเพิ่มขึ้นของความต้อการข้าวไทยในตลาดโลก ซึ่งมีผลทำให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่การเพาะปลูกข้าวในภาคกลางโดยวิธีการขุดคลอง บทที่ 3 และ 4 แสดงให้เห็นถึงการอพยพเคลื่อนย้ายและการตั้งถิ่นฐานของประชาชนในเขตพื้นที่ที่มีการขยายการเพาะปลูก โดยผู้เขียนให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อการตั้งรกรากของผู้คนในบริเวณทุ่งรังสิต พร้อม ๆ กันนั้นก็ได้อธิบายถึงกรณีพิพาทเกี่ยวกับที่ดิน ตลอดจนปัญหาอาชญากรรมและการปล้นสะดมกนในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่า ความไม่สงบดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการเติบโตของการปลูกข้าวเพื่อการค้า

ในบทที่ 5 ผู้เขียนมีข้อสรุปว่า แม้ว่าจะมีการผลิตเพื่อขายแต่เทคนิคการผลิตข้าวของไทยก็ยังคงเหมือนเดิม นั่นก็คือการทำนาหว่าน

ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากว่าวิธีนี้เป็นวิธีที่สอดคล้องกับสภาพของประเทศไทยซึ่งขาดแคลนทุนและแรงงาน (โดยเฉพาะแรงงาน)

บทที่ 6 แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจในภาคอื่น ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการขยายตัวของการผลิตข้าวและผู้เขียนได้สรุปว่า การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินในช่วง พ.ศ. 2393-2453 ก่อให้เกิดการแบ่งแยกแรงงานตามเชื้อชาติจีน กล่าวคือ คนไทยที่มีความรู้จะถูกดึงตัวเข้ารับราชการในขณะที่คนจีนจะถูกกันให้ออกจากระบบบริหาร ดังนั้นคนจีนจึงหันมาประกอบอาชีพการค้าขาย ซึ่งเป็นอาชีพที่คนจีนคุ้นเคยเป็นอย่างดี

บทที่ 7 เป็นการอธิบายถึงภาวะเศรษฐกิจถดถอยในช่วง พ.ศ. 2448 - 2455 ซึ่งยังผลให้เศรษฐกิจขยายตัวช้าลง รวมทั้งทำให้การแบ่งงานกันทำตามเชื้อชาติยิ่งเด่นชัดขึ้น ในบทที่ 8-9 ผู้เขียนได้กล่าวถึงนโยบายและกิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาการเกษตร ซึ่งไม่ค่อยจะได้ผลเท่าใดนัก ผู้เขียนมีความเห็นว่ารัฐบาลจะให้ความสนใจต่อการพัฒนาการเกษตรเฉพาะช่วง พ.ศ. 2433-2455 และหลังจากนั้นเป็นต้นมาความสนใจต่อภาคเกษตรของรัฐบาลก็จะลดลงมาก ปัญหาพื้นฐานของภาคเกษตรอันได้แก่ปัญหาการขาดแคลนแรงงานและเงินทุน จึงยังไม่ได้รับการแก้ไข

เนื้อหาส่วนที่น่าสนใจและมีความต่อเนื่องกันดีมากปรากฏอยู่ในบทที่ 1-6 เพราะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของระบบเศรษฐกิจไทย หลังจากได้มีการขยายตัวของการปลูกข้าวเพื่อขาย ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการที่ผู้เขียนมีข้อมูลหลายด้าน ทั้งจากทางราชการ และ

หนังสือพิมพ์ รวมทั้งการสัมภาษณ์จึงทำให้สามารถผูกเรื่องและพรรณนาเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ละเอียดมาก โดยเฉพาะในบทที่ 4 และบทที่ 6 ซึ่งกล่าวถึงอาชญากรรม และการปล้นสะดมกันในชนบท รวมทั้งประวัติตระกูลสนิทวงศ์ในฐานะที่เป็นตัวอย่างของเจ้านายไทยที่มีความสนใจและมีความสามารถในการประกอบธุรกิจการค้าจนประสบความสำเร็จทั้งในด้านธุรกิจ และมีความก้าวหน้าในทางราชการควบคู่กันไป ในบทที่ 8-9 ผู้เขียนทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกว่รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการพัฒนาการเกษตรกรรมรวมทั้งไม่มีความจริงใจที่จะแก้ปัญหการเกษตร อย่างไรก็ตาม กิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาลที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงแม้จะไม่ได้ผลแต่ก็มีเป็นจำนวนมากพอที่จะทำให้ผู้อ่านเห็นว่ารัฐบาลก็มีความตั้งใจที่จะพัฒนาการเกษตรกรรมอยู่พอสมควร เว้นไว้แต่ผู้เขียนจะได้แสดงให้เห็นผู้อ่านได้เห็นถึงการจัดสรรรายจ่ายสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาการเกษตรของ

รัฐบาลว่ามีจำนวนไม่น้อยเพียงไรเมื่อเทียบกับรายจ่ายด้านอื่น ๆ

บทที่ 7 เป็นบทที่ค่อนข้างจะมีปัญหาผู้อ่านอาจมองไม่เห็นความแตกต่างระหว่างผลกระทบของการถดถอยทางเศรษฐกิจต่อระบบเศรษฐกิจไทยในระยะสั้นและระยะยาว และข้อมูลที่นำเสนออีกยากที่ผู้อ่านจะตัดสินใจว่าในช่วงภาวะถดถอยนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศมีสภาพเป็นอย่างไร ปริมาณและมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้มีข้อสรุปที่แน่นอนว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในภาคเศรษฐกิจข้าวในระยะหลังเป็นปัญหาทางด้านอุปทานมากกว่าอุปสงค์ ซึ่งก็เป็นเรื่องสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่

ผู้เขียนสมควรได้รับคำชมเชยในความพยายามค้นหาข้อมูลชั้นต้นโดยเฉพาะในส่วนที่เป็นจดหมายโต้ตอบเรื่องร้องเรียนต่อราชการ ตลอดจนการติดตามข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ เพื่อนำมาอธิบายการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในช่วง พ.ศ. 2423 - 2453 ได้ค่อนข้างละเอียดและต่อเนื่องกันอย่างดี และนับเป็นการลำดับเหตุการณ์หาข้อสรุป โดยไม่มีการตั้งสมมติฐานไว้ก่อนว่าการเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในลักษณะใด

ในด้านการแปลนับว่าอยู่ในเกณฑ์ดี เพราะอ่านได้ราบรื่นไม่ติดสำนวนฝรั่ง ยกเว้นคุณศัพท์บางคำที่หากำไทยที่เหมาะสมได้ยากเมื่ออ่านแล้วรู้สึกแปลก ๆ ไปบ้างแต่คำเหล่านี้ก็มีไม่มากนัก

สรุปแล้ว สังคมชนบทและภาคเศรษฐกิจข้าวของไทย เล่มนี้มีคุณค่าทั้งในแง่วิชาการและในด้านภาษาซึ่งสมควรน่าจะเก็บไว้เป็นสมบัติส่วนตัว

ชูศรี มณีพุกษ์

คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทความปริทัศน์

ฝิ่นและกะเหรี่ยง*

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในบทความนี้ Cohen พยายามจะชี้ให้เห็นว่า ในทศวรรษ 1960 ลักษณะระบบความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจระหว่างกะเหรี่ยง ม้ง และพ่อค้าจากพื้นราบ เกี่ยวพันกับการปลูก และค้าขายฝิ่น เนื่องจากกะเหรี่ยงต้องตกเป็นหนี้พ่อค้า ทำให้ต้องขาย “ข้าวเขียว” ให้ และรับจ้างพวกม้งทำงานในไร่ฝิ่น ส่วนพวกม้งก็ต้องซื้อข้าวจากพ่อค้าในปริมาณที่ค่อนข้างมาก ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ฐานะของกะเหรี่ยงโดยทั่วไปอยู่ในสภาพที่ยากจนมาก แต่เมื่อมาถึงทศวรรษที่ 1970 ฐานะของกะเหรี่ยงในบางพื้นที่จะดีขึ้นอันเนื่องมาจากการสร้างถนนขึ้น ทำให้มีการติดต่อกับตลาดในพื้นที่ราบ และจากโครงการธนาคารข้าวของสหประชาชาติ ซึ่งพอจะสรุปรายละเอียดของบทความได้ดังนี้

ลักษณะภูมิประเทศทางภาคเหนือของประเทศไทยมักจะเป็นภูเขาสลับกับที่ราบลุ่มเป็นที่อยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มด้วยกัน อย่างเช่น “คนเมือง” หรือคนไทยทางเหนือซึ่งมักจะอยู่ในที่ราบลุ่ม ตามเมืองหรือตามชนบท คนจีนโพ้นทะเลซึ่งมักจะทำการค้าขายอยู่ในเมือง ชาวเขาซึ่งมักจะอยู่ตามดอยซึ่งมีหลายเผ่าพันธุ์ อย่างเช่น ม้ง จะอยู่ในระดับความสูงกว่าพื้นเมตรขึ้นไป กะเหรี่ยงอยู่ในระดับความสูง 500-1,000 เมตร เป็นต้น

ความแตกต่างในลักษณะสภาพแวดล้อมจะเกี่ยวพันกับความแตกต่างในวิธีการเพาะปลูกด้วย กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ในที่ลุ่มมักจะทำนาชลประทาน ส่วนพวกที่อยู่ตามดอยมักจะทำไร่เลื่อนลอยซึ่งมีลักษณะสำคัญคือมีการเว้นช่วงเวลาในการใช้พื้นที่

ข้อมูลที่ Cohen นำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจระหว่างกะเหรี่ยง ม้ง และพ่อค้าพื้นราบ ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่ Cohen ได้มาจากการศึกษาบ้านตลาด (เป็นตลาด

เล็ก ๆ แห่งหนึ่งในพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่) และหมู่บ้านชาวเขานดอยซึ่งอยู่บริเวณรอบ ๆ บ้านตลาด โดยมีหมู่บ้านกะเหรี่ยงสะกอ (Shaw Karen) 9 หมู่บ้าน หมู่บ้านม้งขาว 3 หมู่บ้าน และหมู่บ้านคนเมืองอีก 2 หมู่บ้าน ในทศวรรษ 1960 ในหมู่บ้านกะเหรี่ยงมีร้านค้ารวมกันแล้วนับได้ 5 ร้านค้า ซึ่งเจ้าของก็มีนา ๆ ชาติพันธุ์ เช่น คนเมือง ไทยใหญ่ และคนจีน⁽¹⁾ แต่พ่อค้าเหล่านี้ก็คิดว่าตัวเองเป็นคนบ้านตลาด ทั้ง ๆ ที่อยู่หมู่บ้านกะเหรี่ยง

ร้านค้าเหล่านี้ขายของหลายชนิดและราคาของสินค้าจะแพงกว่าที่บ้านตลาด อย่างไรก็ตามร้านค้าเหล่านี้จะมีความสำคัญต่อชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านเป็นอย่างมาก เนื่องมาจากระบบเงินเชื่อและระบบเงินยืม กะเหรี่ยงสามารถซื้อเงินเชื่อได้และยืมเงินจากร้านค้าได้โดยจะใช้คินได้ในหลายแบบ คือ อาจจะเป็นแบบ “ข้าวเขียว” หรือ ฝิ่นหรือเงินสด ฝิ่นนั้นกะเหรี่ยงจะได้รับในรูปของค่าจ้างเมื่อไปทำงานรับจ้างปลูกฝิ่นให้พวกม้ง แต่ไม่ว่าจะจ่ายเงินด้วยวิธีใดก็ตาม กะเหรี่ยงก็จะเป็นผู้ที่เสียเปรียบเจ้าของร้านค้าอยู่เสมอ ส่วนพวกม้งนั้น ก็จะลงมาใช้บริการของร้านค้าในหมู่บ้านกะเหรี่ยงเช่นเดียวกัน โดยม้งจะลงมาซื้อข้าวเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากแม้ว่าม้งจะทำการผลิตข้าวอยู่บ้าง แต่ทว่าก็จะทำในปริมาณที่น้อยเนื่องมาจากการปลูกฝิ่นจะได้รับผลตอบแทนมากกว่า อีกทั้งการปลูกฝิ่นและข้าวนั้นจะมีจังหวะที่เหลื่อมล้ำกันอยู่บ้าง ทำให้ม้งต้องตัดสินใจเลือกใช้แรงงานไปในการเพาะปลูกฝิ่น การจ้างแรงงานกะเหรี่ยงมาช่วยปลูกฝิ่นก็ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาได้มากนัก เพราะกะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะต้องปลูกข้าวของตัวเองในเวลาเดียวกันด้วย พวกม้งจึงจำเป็นต้องซื้อข้าวมาบริโภค และในบางครั้งก็จะเป็นการซื้อในรูปเงินเชื่อ และใช้คินในรูปของฝิ่นในภายหลัง

โดยสรุปแล้วก็คือว่า กะเหรี่ยงยืมเงินจากร้านค้าทำให้เป็นหนี้และต้องขายข้าวในราคาที่ถูกลงกับเจ้าของร้านค้า ร้านค้าก็จะขายข้าวในราคาแพงให้กับม้งโดยได้รับการตอบแทนในรูปของฝิ่น ร้านค้าเหล่านี้จึงมีบทบาทสำคัญในทางเศรษฐกิจในลักษณะดัง

กล่าว และนอกเหนือจากการขายสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ สำหรับใช้ในชีวิตประจำวันของมั่ง และกะเหรี่ยงแล้ว ร้านค้ายังกลายเป็นตัวกลาง ในการขายฝิ่นอีกด้วย

Cohen ได้อธิบายถึงที่มาของความสำคัญในการค้าฝิ่นของพ่อค้าบนเขาเหล่านี้ว่า แต่เดิมบ้านตลาดเป็นแหล่งค้าฝิ่นใหญ่ เมื่อรัฐบาลไทยประกาศห้ามการค้าและสูบฝิ่นในปี ค.ศ. 1959 และได้เข้ามาควบคุมที่บ้านตลาด ทำให้การค้าขายฝิ่นไม่สะดวก พ่อค้าบนเขา จึงเริ่มมีความสำคัญมากขึ้น

ผลที่ตามมาจากการที่กะเหรี่ยงตกเป็น หนี้ร้านค้าดังกล่าว ทำให้กะเหรี่ยงหลายคน ต้องขายที่นาให้กับเจ้าของร้านค้าเหล่านั้น หรือไม่ก็ขายให้กับกะเหรี่ยงด้วยกันเองซึ่งมี ฐานะดี ทำให้ชาวกะเหรี่ยงเองก็มีความแตกต่าง ในฐานะทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น

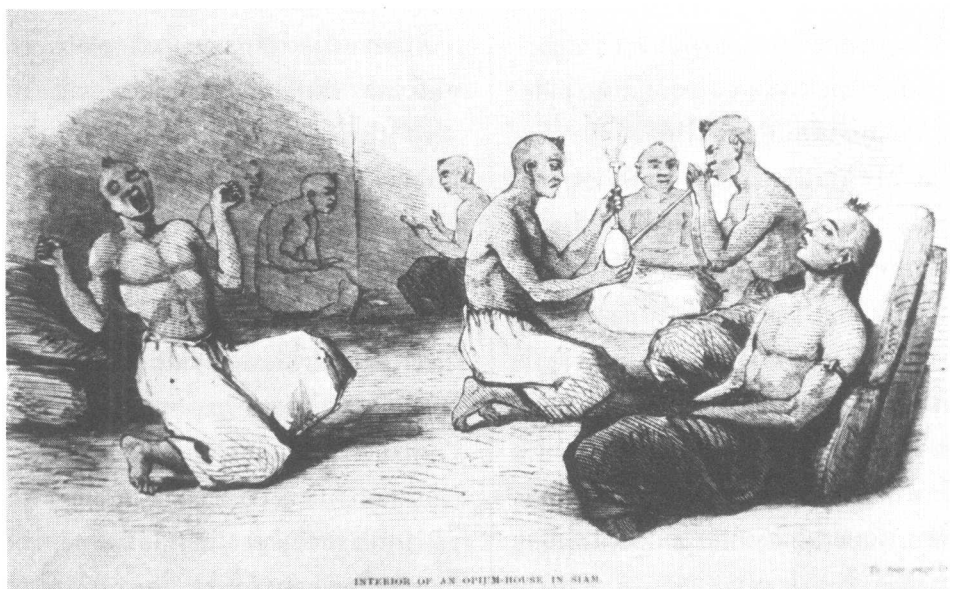
อย่างไรก็ตามในทศวรรษ 1970 เริ่มมี ความเปลี่ยนแปลงขึ้นบ้าง เมื่อมีถนนและการคมนาคมที่สะดวกขึ้น ทำให้หมู่บ้านกะเหรี่ยง หลายหมู่บ้านในบริเวณนี้ติดต่อกับตลาดใน พื่นราบได้สะดวกขึ้น บทบาทของร้านค้าเหล่านี้ เริ่มมีน้อยลงเมื่อมั่งเองก็สามารถนั่งรถ แท็กซี่ไปซื้อข้าวในตลาดพื้นราบซึ่งราคาถูก กว่าได้ ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลไทยก็ยื่นมือ ไปควบคุมและปราบปรามการปลูกฝิ่นบนเขา ได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น และสหประชาชาติ ก็มีโครงการธนาคารข้าวสำหรับพวกกะเหรี่ยง และส่งเสริมการปลูกพืชเงินสดอื่น ๆ เช่น กาแฟ ฐานะของกะเหรี่ยงบางคน ในบางหมู่บ้านเริ่มดีขึ้น พ่อค้าบนเขาเริ่มมีบทบาททาง เศรษฐกิจในแง่เป็นตัวกลางขายฝิ่น ขายข้าว น้อยลง บางร้านก็ต้องปิดกิจการ แต่ในบาง แห่งมีเจ้าหน้าที่ที่สถานีปลูกป่าบางคน ทำ หน้าที่เป็นพ่อค้าโดยซื้อข้าวจ้าวจากเชียงใหม่ แล้วมาให้มั่ง และกะเหรี่ยงที่อยู่ในหมู่บ้าน บริเวณใกล้เคียงยืม และต้องจ่ายคืนด้วยอัตรา ดอกเบี้ยที่นับว่าสูงมากแต่การเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวก็อาจจะยังไม่สามารถช่วยเหลือกะ- เสรี่ยงทั้งหมดได้

หมายเหตุ : ผู้สรุปมีความเห็นว่าในบาง ตอนผู้เขียนยังขาดข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์และ

ยังมีรายละเอียดไม่พอ เช่น ร้านค้า ลักษณะของหมู่บ้าน ที่เกี่ยวข้องและบางครั้งใน การวิเคราะห์ได้นำข้อมูลที่ อื่นมาเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงข้อมูลก่อน ข้างน้อยเกินไป

* เก็บความจาก Paul T. Cohen "Opium and Karen A Study of Indebtedness in Northern Thailand" *Journal of Southeast Asian Studies* Vol. XV No.1 March 1984

¹ Cohen ให้ข้อมูลเกี่ยวกับร้านค้าเหล่านี้ ไม่ใคร่จะชัดเจนนัก

INTERIOR OF AN OPIUM-HOUSE IN SIAM

ปัจเจกบุคคลกับสังคมในไทยและวาปัจจุบัน*

ปริตตา เถลิ้มเผ่า กอนันตกุล

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นิล มุลเดอร์ ผู้เขียนบทความนี้เป็นนักมานุษยวิทยาชาวดัชต์ และเคยตีพิมพ์ผลงานการศึกษาสังคมชาวและไทยมาหลายชิ้นแล้ว สำหรับบทความนี้ผู้เขียนพยายามจะเข้าใจความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม โดยเลือกดูงานเขียนร้อยแก้วสมัยใหม่ เช่น นวนิยายและเรื่องสั้นจากทั้งสองประเทศ ซึ่งเป็นงานที่คนไทยและคนชาวจัดว่าเป็นวรรณกรรมที่มีสาระและมีความหมายต่อสังคมเท่านั้น

ผู้เขียนได้กล่าวเกริ่นเกี่ยวกับวิธีการศึกษาและความสำคัญของวรรณกรรมในฐานะแหล่งข้อมูลไว้ว่า เท่าที่ผ่านมานักมานุษยวิทยามักจะสนใจศึกษาวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมผสมผสานกับวิธีการสัมภาษณ์หรือถามคำถามอย่างไม่เป็นพิธีรีตอง ดังนั้นความรู้ความเข้าใจต่าง ๆ จึงได้มาจากสิ่งที่นักมานุษยวิทยาเลือกที่จะสังเกตหรือเจาะจงถามเอาเอง มุลเดอร์เห็นว่าการเช่นนี้มีจุดอ่อนตรงที่ไม่สามารถจะแสดงถึงระบบความคิดของกลุ่มชนที่จะศึกษาได้ และเสนอว่าสิ่งนี้จะค้นพบได้ในแหล่งข้อมูลที่มีขึ้นเองตามธรรมชาติ สำหรับนักมานุษยวิทยาที่ทำงานในสังคมที่มีตัวอักษรใช้ข้อมูลแบบนี้ก็จะได้มาจากแหล่งที่เป็นสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน ตำราเรียนในโรงเรียน รวมถึงนิตยสาร นวนิยาย และงานเขียนประเภทอื่น ๆ มุลเดอร์เห็นว่าในงานเขียนเหล่านี้ ข้อคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่เป็นเรื่องใกล้ชิดละเอียดอ่อนจะปรากฏออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจนโดยที่ผู้ศึกษาไม่ต้องเป็นผู้ป้อนคำถามให้ อย่างไรก็ตามงานเขียนมีอยู่ด้วยกันหลายประเภทและเมื่อพิจารณาทางสังคมวิทยาแล้วจะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรกเป็นงานที่ย้ำถึงสิ่งที่รู้กันอยู่แล้วหรือเป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้วในสังคม (เช่น อาจกล่าวถึงช่องว่างระหว่างวัย, แรงงูใจของคนในสังคม, หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับอะไรคืออะไรชั่ว เป็นต้น) งานประเภทนี้หากศึกษาต่อเนื่องกันเป็นเวลานานพอสมควรก็สามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมทางสังคมในต่างยุคต่างสมัยกันได้ ส่วนงาน

ประเภทที่สองเป็นงานของนักเขียนที่สามารถจะมองทะลุสภาพที่ยอมรับกันทั่ว ๆ ไป และไม่เพียงเสนอภาพที่เป็นอยู่ หากสามารถให้ความกระจ่าง ตั้งคำถาม เสนอข้อคิดเห็นหรือคำอธิบายที่ลึกซึ้งไปกว่านั้น งานประเภทที่สองนี้เองที่ผู้เขียนเลือกที่จะให้ความสนใจ เพราะเชื่อว่าจะทำให้สามารถเข้าถึงโครงสร้างความคิดที่อยู่ลึกลงไปของคนในสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้

วรรณกรรมไทย

สำหรับงานเขียนของไทยนั้น มุลเดอร์เห็นว่า นวนิยายและเรื่องสั้นเกี่ยวกับสังคมที่มีเนื้อหาสาระจริงจัง เริ่มขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เขาเลือกกล่าวถึงนวนิยายของ เสนีย์ เสาวพงศ์ ศรีบูรพา และบุญโชค เจียมวิริยะ เป็นหลัก งานของเสนีย์เสาวพงศ์นั้นสรุปได้ว่า เป็นการให้ภาพสังคมจากมุมมองของผู้ที่ต่ำต้อย เช่น คนบ้านนอก คนยากจน และภาพของผู้ที่ต่ำต้อยจากมุมมองของผู้ดี เสนีย์ เสาวพงศ์ยืนอยู่ข้างฝ่ายต่ำต้อยอย่างชัดเจน งานของเขาเป็นการวิพากษ์วิจารณ์โลกทัศน์ของผู้ดี ซึ่งยึดมั่นในเรื่องลำดับชนชั้นที่มีสูงมีต่ำ และการยอมอยู่ใต้บุญของผู้ที่เหนือกว่า ภาพของสังคมที่เขาเสนอเป็นสังคมที่อยู่ดิ้นรน แต่การที่จะขจัดสภาพเลวร้ายต่าง ๆ เป็นเรื่องของการต่อสู้ส่วนบุคคล ซึ่งจะต้องอาศัยธรรมะของแต่ละคนเป็นที่ตั้ง ส่วนศรีบูรพานั้น มุลเดอร์เรียกว่าเป็นนักสังคมนิยมอุดมคติ (Utopian Socialist) ผู้เชื่อว่า ประชาชนทุกคนควรได้รับสิทธิเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะด้านการศึกษา และเมื่อ

แต่แต่ละคนสามารถพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองของตนเองขึ้นมาได้แล้ว ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมก็จะถูกขจัดไปเอง และนำไปสู่สังคมในอุดมคติได้ สำหรับนักเขียนนวนิยายคนสุดท้ายที่เขากล่าวถึง คือบุญโชค เจียมวิริยะนั้น ก็ได้อาศัยประสบการณ์นายอำเภอของตัวเองเขียนถึงเรื่องการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้าน การเผชิญกับข้าราชการพ่อค้าที่กอบโกยผล

ประโยชน์เข้ากระเป๋าดำเอง ฉะนั้นแนวเรื่อง ก็ยังเป็นการแสดงถึงความอยุติธรรม การเอา รัดเอาเปรียบ ซึ่งเกิดขึ้นในสังคมที่ฝ่ายธรรม ครองอำนาจ

นักเขียนนวนิยายทั้งสามคนที่กล่าว มา มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือเขียนเรื่อง เพื่อวิพากษ์วิจารณ์สังคม โดยที่อาศัยตัวละคร เป็นเพียงสื่อที่จะถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก บางแบบ ตัวละครจึงไม่ใช่มนุษย์ที่เต็มไปด้วย ชีวิตชีวา แต่จำเป็นต้องเล่นบทที่ตายตัว เรา สามารถเดาได้ไม่ยากว่าตัวละครแต่ละตัวจะมี นิสัยอย่างไร มีความคิดความรู้สึกอย่างไร ทั้งนี้ดูได้จากสถานภาพของตัวละครตัวนั้น นอกจากนั้นงานเขียนดังกล่าวยังมีลักษณะการ ให้คิดสอนใจหรือปลูกฝังสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ตามแบบวรรณกรรมตามประเพณีอยู่มาก มูล- เดอร์เห็นว่าการใช้ตัวละครเป็นเพียงสื่อใน การวิจารณ์สังคม ประกอบกับการจงใจสอดแทรกคติต่าง ๆ ทำให้งานเขียนเหล่านี้ค่อนข้าง จะน่าเบื่อสำหรับผู้อ่าน แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่บ้าง เช่นในงานเรื่องสั้นของลาวคำหอม ถึงแม้เรื่อง สั้นของเขาจะแสดงถึงความยากจน ความทุกข์ ขาก ซึ่งแฝงอยู่ในชนบทที่ดูจะสงบราบเรียบ จากภายนอก แต่ลาวคำหอมมีสไตล์ที่แบบ เนียนละเอียดอ่อนกว่า อย่างไรก็ตามความคิด พื้นฐานที่ต้องการจะสื่อก็คงไม่ต่างจาก สามท่านแรกมากนัก งานทั้งหมดที่กล่าวมานี้ แพร่หลายอยู่ในวงจำกัดเท่านั้น ผู้อ่านโดย เฉพาะคนที่อยู่ในเมืองและมีการศึกษาจะนิยม อ่านงานที่ด้อยกว่าสภาพที่เป็นอยู่แล้วมากกว่า เช่นงานของนิมิตร ภูมิถาวร ดวงใจ โบตัน เป็นต้น

วรรณกรรมอินโดนีเซีย โดยนัก-เขียนชาว

ส่วนในวรรณกรรมอินโดนีเซียนั้น มูลเดอร์เห็นว่า ยักษ์ใหญ่ที่จะประสิทธิ์ได้ คือ ปราโมทยา (Pramoedya Anantar Toer) งานของเขาสามารถแบ่งได้เป็นงานยุคแรก ซึ่งตั้งคำถามเกี่ยวกับวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล กับงานยุคหลังซึ่งชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ ชีวิตในอดีตซึ่งเป็นผลมาจากเงื่อนไขทางสังคม ต่าง ๆ นั้น มีผลต่อความสำนึกของมนุษย์แต่

ละคนอย่างไร

ในงานยุคแรก ๆ ของเขา ปราโมทยา เขียนโดยอาศัยประสบการณ์ในวัยเด็ก การ ปฏิวัติ และการถูกคุมขัง เช่น ในนวนิยาย ขนาดสั้นเรื่อง Bukan Pasar Malam (ชีวิต ไม่ใช่ความรื่นรมย์) ตีพิมพ์ ค.ศ. 1951 เขา เล่าถึงความรู้สึกขณะกลับไปเยี่ยมบ้านเกิด เมื่อออกจากคุก ทุกคนที่นั่นจะอยู่อย่างโดด เดี่ยว อ้างว้าง จมอยู่กับปัญหาและความทุกข์ ของแต่ละคน สามีกับภรรยา พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง เป็นเสมือนคนแปลกหน้าซึ่งกัน และกัน เขากล่าวว่า "ชีวิตคือสิ่งที่เราเกิดมาคน เดียว และตายคนเดียว ชีวิตน่าจะเป็นงานสนุก ๆ ที่เรามาด้วยกันและไปด้วยกัน" ในงานเขียน ชุดที่เกี่ยวกับการปฏิวัติ ซึ่งตีพิมพ์ในทศวรรษ 1950 เขาบรรยายถึงความบ้าคลั่งของยุคสมัย ความโหดร้าย ความอ่อนแอ ชีวิตครอบครัว ที่ถูกทำลาย แม้แต่ความเป็นมนุษย์ก็ถูกทำลาย ลงไปด้วย แนวเรื่องทำงานองเดียวกันยังปรากฏ อยู่ในงานชิ้นต่อมาคือ Tjerita dani Djakarta (เรื่องราวจากจาการ์ตา) ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1957 ซึ่งเขาบรรยายถึงชีวิตและประสบการณ์ของ คนจนว่า เมื่อการปฏิวัติสิ้นสุดลงแล้ว สิ่ง ที่พวกเขาเหลืออยู่ คือความผิดหวัง ชีวิตที่ปราศ- จากความหมายและไร้หนทาง โดยสรุปงานใน ยุคแรกเป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับความหมาย ของชีวิต มนุษย์แต่ละคนพ่ายแพ้ชะตากรรม ของตนเองและต้องเผชิญต่อความทุกข์ทรมาน ต่าง ๆ อย่างโดดเดี่ยว

เมื่อเกิดรัฐประหารในปี ค.ศ. 1965 ปราโมทยาถูกจับกุมและคุมขังอยู่เป็นเวลานาน ทำให้งานของเขาขาดช่วงไป แต่ในระหว่าง นั้นเองเขาได้เริ่มงานชิ้นใหม่ซึ่งจะมีความ สำคัญยิ่งต่อวรรณกรรมอินโดนีเซีย ก่อน ที่จะกล่าวถึงงานยุคหลังของปราโมทยา มูล- เดอร์ได้กล่าวถึงงานเขียนประเภทอื่น ๆ ซึ่งมีจุดเน้นอยู่ที่ปัจเจกบุคคลเช่นเดียวกับงาน ยุคแรกของปราโมทยา ได้แก่แก่นวนิยายที่เกี่ยว กับอำนาจลึกลับเหนือการหยั่งรู้ของมนุษย์ (mystical novel) และนวนิยายและเรื่องสั้น ที่ได้รับความนิยมจากประชาชนส่วนใหญ่ (popular novel) นวนิยายที่เกี่ยวกับอำนาจ ลึกลับเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของวรรณกรรม

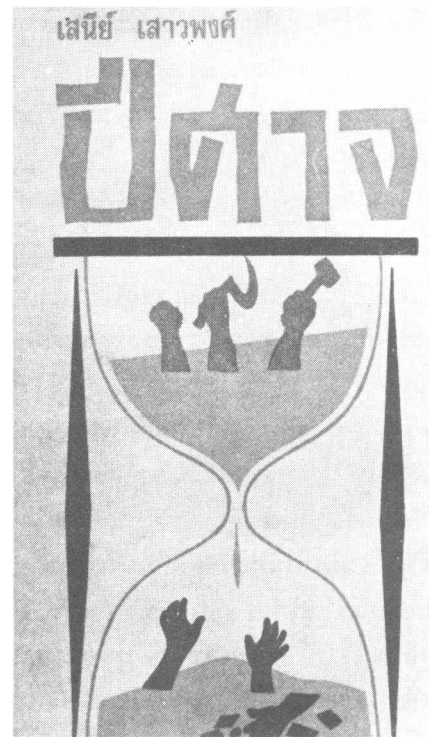

อินโดนีเซียและมีอยู่เป็นจำนวนมาก มุลเดอร์ ได้ยกตัวอย่างของกุนโตวโจโย (Kuntowijoyo) เรื่อง Khotbah di atas Bukit (คำสอนบนภูเขา) ซึ่งพิมพ์ใน ค.ศ. 1976 ในฐานะเป็นตัวอย่างเด่นเรื่องหนึ่งของนวนิยายประเภทนี้ ตัวเอกของเรื่องคือบาร์มาน เป็นอดีตนักการทูตที่ใช้ชีวิตบั้นปลายในบ้านพักเชิงเขาแห่งหนึ่ง วันหนึ่งบาร์มานได้พบกับชายแปลกหน้าซึ่งบอกว่าเขาเป็นผู้อารักข์ภูเขาแห่งนี้ บาร์มานรู้สึกถึงที่ชายผู้นี้กล่าวว่าเขาไม่เกรงกลัวความตาย และยังได้กล่าวถ้อยคำที่ฟังดูเป็นปริศนาอีกมาก เช่น “ความสัมพันธ์ของเราไม่ใช่ความสัมพันธ์” “อย่าห่วงฉัน ฉันได้ปลดภาระของชีวิตออกไปหมดแล้ว” “ฉันไม่มีจุดหมายอะไรฉันเป็นแค่เพียงความปิติ” ฯลฯ หลังจากได้พบชายแปลกหน้าผู้นี้แล้ว บาร์มานก็ดูเหมือนจะแยกตัวออกจากทุก ๆ คน และออกจากโลกปัจจุบันที่เขาใช้ชีวิตอยู่ด้วย ผู้คนแถบนั้นแห่กันมาหาเขาด้วยความเลื่อมใสว่าเขาเป็นฤๅษี ทุกคนเต็มไปด้วยปัญหา ความกลัว และความสับสน ต่างก็พยายามขอร้องบาร์มานให้อยู่ต่อเพื่อช่วยเหลือพวกเขา แต่บาร์มานเพียงแต่พูดว่า “เราไปที่ยอดเขากัน” และทั้งหมดก็ขึ้นไปบนเขา ท่ามกลางเสียงร่ำร้องของผู้คนที่ขอให้บาร์มานบอกทางไปสู่ความสุขให้ แต่บาร์มานไม่ได้พูดอะไร และทันใดร่างของเขาก็หายวับไป เมื่อฝูงชนพบเขาอีกครั้งหนึ่งร่างของเขาก็ถูกฝังไว้บนเขาเรียบร้อยแล้ว มุลเดอร์ได้วิเคราะห์ว่าประเด็นของเรื่องนี้รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ทำนองเดียวกัน คือการที่แต่ละบุคคลแสวงหากำเนิดและที่สิ้นสุดของตัวเอง การแยกตัวเองออกจากความผูกพันทางสังคมและการตั้งคำถามถึง ๆ เกี่ยวกับชีวิต

ในงานเขียนที่ได้รับความนิยมจากประชาชนส่วนใหญ่ แนวเรื่องที่ว่า ท้ายที่สุดแล้วสิ่งที่รอมมนุษย์ทุกคนอยู่คือความตายกับความอ้างว้างโดดเดี่ยวของแต่ละคน ก็มีปรากฏอยู่เด่นชัดเช่นเดียวกัน เรื่องเหล่านี้แสดงถึงความคิดที่ว่าทุก ๆ คนจะต้องแสวงหากำหนดอบให้แก่ปริศนาชีวิตของตนเอง เช่นเรื่องของ อุมาร์ คายาม (Umar Kayam) ชื่อ (Sri Sumarah dan Bawuk) ซึ่งเป็นชื่อตัวละครเอกที่เป็นสตรีสองคน และต่างก็ได้เลือกทางชีวิตของตัวเอง

เองในลักษณะที่ตรงกันข้ามกัน บาวุก (Bawuk) เป็นบุตรของชนชั้นสูงที่แต่งงานกับหนุ่มหัวแข็งซึ่งต่อมากลายเป็นผู้นักอภิมานวิสต์คนหนึ่ง ระหว่างที่เขากลับมาเยี่ยมบ้าน ญาติพี่น้องก็รู้สึกห่วงใยและหวั่นเกรงว่าเขาจะประสบอันตราย แต่บาวุกก็ตัดใจจากพี่น้องไปอยู่กับสามีและต่อสู้ร่วมกับเขา ในทางตรงกันข้าม ศรีสุมารา (Sri Sumarah) เป็นหญิงที่อยู่ใกรบของประเพณี เธออุทิศตัวเองให้กับสามีเป็นแม่และภรรยาที่ดีตามความคาดหวังของสังคม และยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตอย่างสงบด้วยความศรัทธาในพระเจ้า นอกจากนี้แล้วในงานเขียนของนักเขียนสตรี แนวเรื่องส่วนใหญ่มักจะเป็นการแต่งงานที่ไม่สมหวัง สามีไปมีภรรยาใหม่ แต่ผู้หญิงก็ยังซื่อสัตย์ต่อสามีมีชีวิตอยู่ด้วยการพึ่งตัวเอง เป็นแม่ที่ดี อุทิศตนให้แก่การศึกษาของลูก และเลือกที่จะศรัทธาใจอยู่คนเดียวอย่างเงียบสงบ

มุลเดอร์ชี้ให้เห็นว่า ท่ามกลางแนวเรื่องทำนองนี้ งานในยุคหลังของปราโมทยาจึงมีความเด่นเป็นพิเศษ ในนวนิยายสองเรื่องหลังคือ Bumi Manusia (มนุษย์ภูมิ ดิพิมพีในปี 1980 และมีฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ ในชื่อ This Earth of Mankind ดิพิมพีปี 1982 โดยสำนักพิมพ์เพ็นกวิน) และ Anak Semua Bangsa (บุตรแห่งประชาชาติ ดิพิมพีปี 1980) ทั้งสองเรื่องนี้ มุลเดอร์เห็นว่าเป็นการให้ทัศนะใหม่เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ เมื่อปัจเจกบุคคลเริ่มเกิดความสำนึกว่า เงื่อนไขทางสังคมเป็นสิ่งที่หล่อหลอมตนเองขึ้นมา ชีวิตมนุษย์มิใช่สิ่งที่เลื่อนไหลไปตามชะตากรรมโดยปราศจากเจตนาธรรมของมนุษย์เอง หากเป็นผลมาจากการสั่งสมของประสบการณ์จากอดีต และเมื่อใดที่มนุษย์เกิดความตระหนักถึงกลไกจากอดีตซึ่งส่งผลมายังปัจจุบันแล้ว ก็จะสามารถสร้างความหวัง ความคิดทางการเมือง และแนวทางสู่ออนาคตได้ โครงสร้างความคิดเช่นนี้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในนวนิยายทั้งสองเรื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระบบอาณานิคมได้เป็นต้นเหตุให้เกิดการยอมจำนนทางจิตวิญญาณของปัจเจกบุคคลอย่างไรบ้าง ตัวเอกของเรื่องเป็นนักหนังสือพิมพ์ชาวชวาที่มาจากครอบครัวชั้นสูงในวัยเด็กเขาได้เรียน

ในโรงเรียนที่ใช้ภาษาดัตช์ ได้เล่าเรียนความคิดอ่านแบบยุโรป สามารถใช้ภาษาดัตช์ได้ดีจนเขียนเรื่องลงพิมพ์ในภาษาดัตช์ได้ แต่ต่อมาเมื่อเขาได้เดินทางท่องเที่ยวไปในชวา เขาก็ได้เรียนรู้ถึงการกดขี่ในรูปแบบต่าง ๆ ต่อชาวไร่ชาวนาชาวมือ เมื่อเขาพยายามจะส่งบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้ไปลงหน้าหนังสือพิมพ์ก็ปรากฏว่าลงไม่ได้เนื่องจากเจ้าของหนังสือพิมพ์มีผลประโยชน์อยู่ในการทำน้ำตาล ซึ่งทำให้เขาเริ่มตระหนักว่าตัวเขาเองก็เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือที่จะกดขี่เอารัดเอาเปรียบนั่นเอง ยิ่งกว่านั้นเขายังเริ่มรู้สึกอีกว่าตัวเขาเองเป็นเสมือนชาวดัตช์คนหนึ่ง เขาไม่เคยรู้จักเพื่อนร่วมชาติของเขาเอง แม้แต่บทความภาษาพื้นเมืองก็เขียนไม่ได้ การตระหนักเช่นนี้ได้นำไปสู่การปลดปล่อยตัวเองจากการครอบงำของระบบอาณานิคม และนำไปสู่พัฒนาการของความคิดเรื่องชาตินิยมในที่สุด มูลเดอร์เห็นว่านี่เป็นก้าวสำคัญของประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของอินโดนีเซีย ปราโมทยาได้ก้าวออกมาจากแนวเรื่องที่เน้นความรู้สึกภายในของแต่ละบุคคลแยกจากกัน มาเป็นแนวที่ปัจเจกบุคคลสำนึกถึงเงื่อนไขทางสังคมที่ส่งผลต่อชีวิตของเขา และด้วยเหตุนี้อาจจะพยายามต่อต้านหรือเปลี่ยนแปลงสังคมที่เขาใช้ชีวิตอยู่

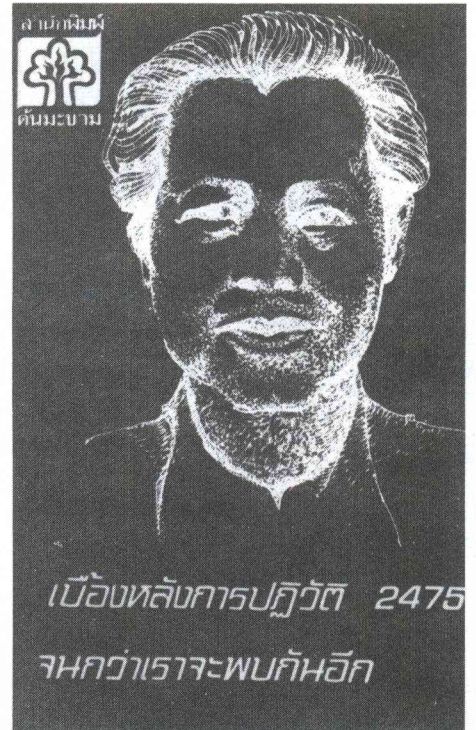
สรุป

กล่าวโดยสรุปแล้ว นักเขียนไทยและชาวมืดคนหนึ่งที่แตกต่างกันในเรื่องสังคมกับปัจเจกบุคคล นักเขียนไทยที่ยกมาล้วนแต่มองสังคมด้วยสายตาที่วิพากษ์วิจารณ์ ตัวละครส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นประเภทของบุคคลทางสังคม (Social Type) นักเขียนไม่ใคร่สนใจที่จะพัฒนาลักษณะทางจิตวิทยาของตัวละครแต่ละคน การวิเคราะห์สภาพสังคมก่อนข้างจะเป็นการลากเข้าทฤษฎี ซึ่งทำให้ไม่สมจริงสมจังนัก วิธีการในการแก้ปัญหาเน้นจริยธรรมส่วนบุคคลเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าภาพของสังคมในสายตาของนักเขียนไทย เป็นการเกาะกันอยู่ระหว่างบุคคลที่มีฐานะทางสังคมแตกต่างกัน ซึ่งได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นคู่ ๆ ส่วนนักเขียนชวานั้นส่วนใหญ่

นิยมพรรณนาประสบการณ์ภายในของแต่ละบุคคล สังคมค่อนข้างที่จะเป็นภาพเลื่อนลอย ไม่มีโครงสร้างชัดเจน แต่เป็นสิ่งที่โหดร้ายต่อมนุษย์ อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการเสนอภาพปัจเจกบุคคลที่อยู่นอกสังคมมากกว่าที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จุดเน้นจึงอยู่ที่ความโดดเดี่ยวของแต่ละคน ซึ่งล้วนแต่หันหลังให้แก่กันและมุ่งที่จะสำรวจความรู้สึกภายในของตน เพื่อบรรลุถึงความจริงที่ไม่สามารถหยั่งรู้ได้ด้วยวิถีทางปรกติสามัญ แต่เข้าถึงได้ด้วยพลังลึกลับและประสบการณ์ทางศาสนา

ดังนั้นสำหรับนักเขียนไทย ศูนย์กลางของโลกจึงอยู่ที่สังคม ซึ่งจะเป็นโครงสร้างที่กำหนดความเป็นปัจเจกบุคคลแบบต่าง ๆ การแสวงหาชีวิตที่มีความหมายจึงเป็นการมองออกจากตัวเองเข้าไปสู่สังคม ในทางตรงกันข้าม นักเขียนชวาเสนอภาพของโลกที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ปัจเจกบุคคล สังคมเป็นเพียงภูมิหลังที่เลื่อนลอยไม่ชัดเจน การแสวงหาจึงเป็นการมองเข้าไปภายในตัวเอง โดยอาศัยศาสนาเป็นเครื่องช่วยในการค้นพบความจริงท้ายที่สุดมูลเดอร์ก้าวว่า เราอาจจะยังไม่สามารถยืนยันข้อสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมจากวรรณกรรมไทยกับชวาได้อย่างชัดเจน แต่อีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญยิ่งซึ่งยังไม่สามารถจะตอบได้เช่นกันก็คือ นักเขียนในแต่ละสังคมเสนอภาพที่แตกต่างออกมาเช่นนี้ด้วยสาเหตุประการใด

* เก็บความจาก Niels Mulder "Individual and Society in Contemporary Thailand and Java : An Anthropologist's Comparison of Modern Serious Fiction" *Journal of Southeast Asian Studies* Vol. XIV No.2 September 1983.

เจ้าของ

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย ก

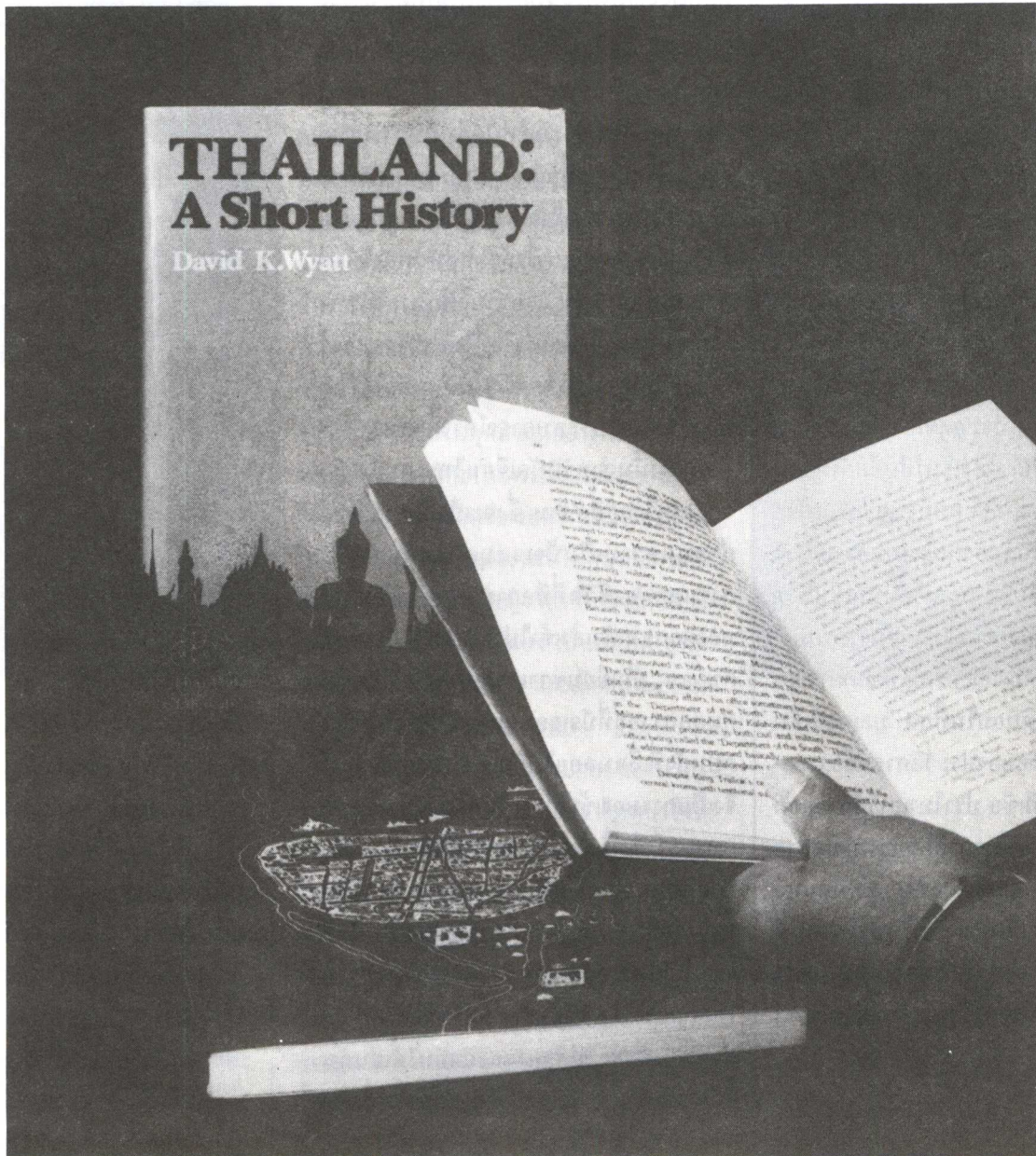
ผู้จัดทำ

สุคใจ ธารธาราทอง

เกรียงศักดิ์ เศรษฐพัฒน์นิช

พิมพ์ที่

บริษัท โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด

THAILAND : A Short History
by David K.Wyatt

A HISTORY OF THAILAND
by Rong Syamananda

HISTORY OF THE THAI REVOLUTION
by Thawatt Mocarapong

คือหนังสือประวัติศาสตร์ไทยที่ควรค่าแก่การเป็นเจ้าของ

Thai Watana Panich Co.,Ltd.
599 Maitrichit Road, Bangkok, Thailand. Tel. 2210111-5

